

Bildande av naturreservatet Taberg i Månsarp socken, Jönköpings kommun

UPPGIFTER OM NATURRESERVATET

Namn: Naturreservatet Taberg
Kommun: Jönköping
Socken: Månsarp
Läge: ca 13 km S Jönköping
Kartblad: Ekonomiska kartan 6D Gislaved 9j
Smålands Taberg
Topografiska kartan 6D Gislaved NO
Gräns: Innerkanten av den helldragna, svarta
linjen på bilagda karta
Fastigheter: Se särskild förteckning (sid 8)
Naturvårdsförvaltare: Jönköpings kommun genom Parknämnden
Areal: ca 68 hektar

Beskrivning av området

Smålands Taberg, beläget cirka 13 km söder om Jönköping, är ett välkänt mål för många turister. Berget når 343 m ö h och erbjuder en vid utsikt över det småländska landskapet med Vättern i norr och skogarna i söder.

Taberg består av den ovanliga bergarten magnetitolivin och har utnyttjats för malmbrytning från åtminstone 1400-talet och fram till 1952. Spåren efter den verksamheten är tydliga, särskilt på bergets södra del med sin numera markanta profil. Från tidigare brytning förekommer spår i form av vällagdastensamlingar, vilka numera anses som fornlämningar.

I samband med den senaste inlandsisens avsmältning blottades Tabergs topp tidigt. Kring toppen bildades då troligen en lokal issjö, i vilken uppstod de tydliga ispressnings- och strandvallar som kan ses på den norra toppens övre, nordvästra och norra sluttningar. Långt senare utbildades de terrasser som finns vid bergets norra och nordvästra nedre delar.

Taberg är också välkänt för sin växtlighet främst vad gäller näringskrävande örter och ovanliga ormbunkar. Här finns bl a det sällsynta stickelfröet och ormbunkarna grönbräken och brunbräken. Även djurlivet är intressant. I de numera igensatta gruvgångarna finns de flesta av de i Sverige förekommande fladdermössarterna. Hasselmus finns i trakten och berguven hörs vissa år hoa i bergbranterna.

Taberg utnyttjades tidigare som betes- och slåttermark av bl a bergsmännen i Kåperyds by. Numera är berget barrskogsbevuxet utom i de nedre delarna där ett markant inslag av lövträd förmärks i de tidigare slåttermarkerna.

Taberg erbjuder goda möjligheter till skilda former av friluftsliv i skog och mark.

Taberg har i den fysiska riksplaneringen angetts vara av riksintresse för den vetenskapliga naturvården, kulturminnesvården och det rörliga friluftslivet.

Ärendets beredning

Smålands Taberg har under lång tid varit uppmärksammat som turistmål och utsiktsplats, som lokal med ovanlig växtlighet, ovanligt djurliv och intressanta kulturlämningar. Efter andra världskriget väcktes i riksdagen frågan om skydd av Taberg. Detta ledde 1954 till en proposition "angående åtgärder till skydd för Smålands Tabergs naturvården". Riksdagen beslutade anslå 30 000 kronor för skyddet av berget samt förordade en frivillig uppgörelse med gruvbolaget (AB Smålands Taberg) om en begränsning av malmbrytning på berget. Någon uppgörelse med bolaget träffades dock inte.

Kungl Maj:t gav 1963 dåvarande Statens naturvårdsnämnd (nuvarande Statens naturvårdsverk) i uppdrag att bevaka Tabergsfrågans vidare utveckling. Under 1960-talet utarbetades kommunala planer för en större friluftsanläggning på berget och en del markförvärv gjordes.

Länsstyrelsen utfärdade 1969 ett förordnande till skydd för landskapsbilden enligt 19 § naturvårdslagen för Taberg och den angränsande Kåperyds by. Efter en framställning från Statens naturvårdsverk beslutade regeringen 1975 att en eventuell gruvdrift på Taberg skulle provas enligt § 136 a i byggnadslagen, vilket ger kommunen möjlighet att säga nej till gruvdrift på Taberg (kommunalt veto).

Staten förvärvade 1976 genom Jordfonden den södra delen av berget. Överföringen till Naturvårdsfonden godkändes av regeringen 1979.

I sitt beslut den 15 mars 1979 om den fortsatta fysiska riksplaneringen i Jönköpings län skrev regeringen angående Taberg följande: "Smålands Tabergs naturvården är betydande. Berget är

LÄNSSTYRELSEN

i Jönköpings län

av riksintresse för såväl vetenskaplig som kulturell naturvård och för friluftslivet. En del av området vid berget är även en kulturhistorisk miljö av riksintresse. De åtgärder som har vidtagits under den fysiska riksplaneringens planeringsskede av statliga myndigheter och av Jönköpings kommun bekräftar ytterligare att det är angeläget att Smålands Tabergs natur- och kulturvården bevaras och ges ett långsiktigt skydd".

Under slutet av 1970-talet uppmärksammades Taberg och Tabergsdalen alltmer och det resulterade i att Jönköpings kommun utarbetade områdesplanen Taberg-Åsasjöarna. Eftersom både kommunen och länsstyrelsen vid flera tillfällen uttalat att Taberg bör avsättas som naturreservat uppdrog länsstyrelsen 1980 till byggnadsnämnden i kommunen att utarbeta ett förslag till skötselplan för det tänkta naturreservat. Under 1980 konkretiserades intresset för att förlägga en skidanläggning till Taberg.

I november 1980 ansökte Jönköpingskretsen, Huskvarnakretsen och Bankerydskretsen av Svenska naturskyddsföreningen om att Taberg omedelbart skulle avsättas som interimistiskt naturreservat "för att förhindra att sådana åtgärder vidtages att områdets vetenskapliga värde och landskapsbilden förändras" samt att reservatsfrågan skulle avgöras innan ett beslut om en skidanläggning på berget avgjordes. Tabergs Bergslags Hembygdsförening anslöt sig sedermera till denna framställning.

Efter ett omfattande utredningsarbete av fränst Jönköpings kommun genom stadsarkitektkontoret medgav länsstyrelsen i november 1983 att en mindre slalombacke fick anläggas inom ett avgränsat område på Tabergs norra sluttning samt lämnade framställningen om interimistiskt naturreservat utan bifall. Länsstyrelsens beslut överprövades av regeringen i maj 1984 utan ändring.

Förslag till beslut om bildande av naturreservatet Taberg samt förslag till skötselplan för reservatet översändes i januari 1985 för synpunkter till Statens naturvårdsverk, Riksantikvarieämbetet, Jönköpings kommun, Skogsvårdsstyrelsen, AB Smålands Taberg, Jönköpings länsförbund av svenska naturskyddsföreningen (SNF), Stiftelsen Jönköpings läns museum, Jönköpingskretsen, Huskvarnakretsen och Bankerydskretsen av SNF, Tabergs Bergslags Hembygdsförening, Södra Vätterkretsen av svenska turistföreningen, Tabergs Turistförening och Tabergs Missionsförsamling.

Sedermera fick också Botaniska Sällskapet i Jönköping, Kulturnämnden i Jönköping, Hembygdsföreningen i Hovslätt, Hembygdsföreningen i Barnarp och Södra Bergsmästartriktet tillfälle att inkomma med synpunkter.

I syfte att förhindra byggandet av en skidbacke på Taberg begärde Jönköpings länsförbund av SNF, Jönköpingskretsen, Huskvarnakretsen och Bankerydskretsen av SNF samt Tabergs bergslags hembygdsförening den 7 oktober 1985 att interimistiskt naturreservat enligt 11 § naturvårdslagen genast skulle utfärdas för Taberg. Länsstyrelsen lämnade samma dag framställningen utan bifall.

Ärendet prövas för närvarande av regeringen.

Länsstyrelsens beslut

Länsstyrelsen anser att Taberg bör särskilt skyddas och vårdas p g a sin betydelse för kännedomen om landets natur, sin märkliga beskaffenhet och sin betydelse för friluftslivet.

MED STÖD AV 7 § NATURVÅRDSLAGEN (1964:822) FÖRKLARAR LÄNSSTYRELSEN DET OMRÅDE, SOM UTMÄRKTS PÅ BIFOGADE KARTA MED HELDRAGEN, SVART LINJE, SOM NATURRESERVAT.

Naturreservatet syftar till att för framtiden bevara Taberg med dess ovanligt goda förutsättningar som utsiktsberg, dess barrskogsprägel med lövträdsrika nedre sluttningar, dess örtrika växtsamhällen och ovanliga växtarter samt dess rika djurliv. Reservatet syftar dessutom till att underlätta för människorna att utnyttja berget för ett mångsidigt friluftsliv i skog och mark. På bergets norra sluttning skall kunna anläggas en mindre slalombacke. Friluftsanläggningarna eller friluftslivsutnyttjandet får dock inte medföra att bergets andra kvaliteter förstörs.

Länsstyrelsens beslut enligt 19 § naturvårdslagen till skydd för landskapsbilden inom området Taberg-Kåperyd (1969-09-03) upphör att gälla inom reservatsområdet när länsstyrelsens beslut om naturreservatet Taberg vinner laga kraft.

Inom naturreservatet skall skogsvårdslagen inte gälla med undantag för dess regler för hindrande av spridning av skadeinsekter.

För området skall gälla de föreskrifter enligt 8 - 10 §§ naturvårdslagen samt 9 § naturvårdsförordningen (1976:484), vilka anges nedan.

A. Föreskrifter enligt 8 § naturvårdslagen om inskränkningar i rätten att förfoga över fastighet inom reservatet

Utöver vad som eljest gäller är det förbjudet att

1. uppföra helt ny byggnad
2. anlägga väg, parkeringsplats eller campingplats
3. uppföra mast eller antenn
4. anordna upplag annat än tillfälligt för jord- och skogsbrukets behov
5. uppföra stängsel eller andra hägnader annat än för jord- och skogsbrukets behov eller som avspärrning vid branta stup

LÄNSSTYRELSEN

i Jönköpings län

6. bedriva täkt av berg, sten, grus, sand, lera eller matjord
7. utföra borrhning, sprängning, grävning, schaktning, utfyllnad eller tippning
8. ta bort eller skada odlingsrösen eller lämningar efter malm-brytning
9. utföra dikning
10. gallra eller röja i annan omfattning än vad som framgår av skötselplanen (bilaga B)
11. slutavverka skog på större sammanhängande yta än 0,5 hektar
12. plantera in för trakten främmande växt- eller djurarter
13. jaga
14. upplåta skogsmark som betesmark

Vidare är det förbjudet att utan länsstyrelsens tillstånd

15. bedriva gruvbrytning eller utföra provbrytning
16. utföra till- eller påbyggnad av befintlig byggnad
17. ändra fasadbeklädnad, färgsättning eller takbeläggning på befintlig byggnad
18. anlägga mark- eller luftledning
19. anlägga markerade spår och leder i annan omfattning än vad som framgår av skötselplanen (bilaga B).

Ovanstående bestämmelser skall dock inte utgöra hinder för att reservatet och dess anläggningar sköts enligt anvisningar i skötselplanen (bilaga B). De skall heller inte hindra byggande och underhåll av en slalombacke inom det område som avgränsats i länsstyrelsens beslut härom av den 21 oktober 1983 och med den omfattning som anges i "Förslag till skidanläggning på Taberg" sid 4-9 (Jönköpings kommun, Stark 3/83).

B. Föreskrifter enligt 9 § naturvårdslagen om skyldighet att tåla visst intrång

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktas tåla att följande åtgärder vidtas för att tillgodose ändamålet med reservatet

1. anordningar för utmärkning av reservatet
2. uppförande och underhåll av anläggningar och anordningar för friluftslivet i den omfattning som framgår av bifogade skötselplan (bilaga B)

3. gallring, röjning, avverkning i den omfattning som framgår av bifogade skötselplan (bilaga B)
  4. byggande av en slalombacke inom det område som avgränsats i länsstyrelsens beslut härom av den 21 oktober 1983 och med den omfattning som anges i utredningen "Förslag till skidanläggning på Taberg" sid 4-9 (Jönköpings kommun Stark 3/83).
- C. Föreskrifter enligt 10 § naturvårdslagen om vad allmänheten har att iaktta inom reservatet

Utöver vad som eljest gäller är det förbjudet att

1. framföra motordrivet fordon annat än på särskilt anvisade vägar och platser
2. ställa upp motordrivet fordon, husvagn eller släpvagn på annat än särskilt anvisade platser
3. tälta
4. rida
5. göra upp eld annat än på särskilt anvisade platser
6. medföra ej kopplad hund
7. klättra i boträd
8. gräva upp eller plocka levande eller döda växter
9. beträda gruvhål eller gruvgångar annat än i samband med särskilt anordnad guidning
10. anbringa tavla, plakat, affisch, skylt, inskrift eller därmed jämförlig anordning.

Föreskrifterna under C gäller även markägare och innehavare av särskild rätt. Pågående markanvändning får dock inte avsevärt försvåras därigenom.

- D. Föreskrifterna enligt 9 § naturvårdsförordningen (1976:484) rörande naturvårdsförvaltningen av reservatet

1. Länsstyrelsen fastställer de föreskrifter m m om naturvårdsförvaltningen som framgår av bifogade skötselplan (bilaga B), utarbetad inom Jönköpings kommun, (Stark 6/84) kompletterad av riksantikvarieämbetet. (RAÄ 5095/84).
2. Reservatet skall utmärkas enligt Svensk standard (SIS 03 1522) och naturvårdsverkets anvisningar.
3. Naturvårdsförvaltare skall vara Jönköpings kommun genom parknämnden. Vid förvaltningen skall fortlöpande samråd ske med länsstyrelsen och berörda markägare.

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, se bilaga.

LÄNSSTYRELSEN

i Jönköpings län

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen. I beslutet deltog landshövding Gösta Gunnarsson jämte ledamöterna Ingvar Andersson, Nässjö, Ingvar Andersson, Värnamo, Per-Anders Johansson, Rune Kling, Thage Mårtensson, Håkan Sandgren, Lars Sjöholm, Karl-Axel Svenningsson, Hans Söderhorn och Sören Öholm samt inträdande suppleanterna Sven-Erik Alkemark, Lars Axeheim, Stig Fransson och Egon Persson.

Reservation anfördes av Thage Mårtensson, som ansåg att länsstyrelsen inte bort medge byggande av en slalombacke och att i enlighet därmed även länsstyrelsens tillståndsbeslut av den 21 oktober 1983 bort upphävas.

I den slutliga handläggningen deltog även länsråd Ragnar Forss, avdelningsdirektör Eric Haglund, föredragande, överlantmätare Bo Hansson, länsassessor Stefan Hirsmark, länsantikvarie Per-Olof Ringquist, naturvårdsdirektör Sven Åke Svensson och byrådirektör Hans Wärn.

Gösta Gunnarsson

Eric Haglund

LÄNSSTYRELSEN
JÖNKÖPINGS LÄN

BESLUT

1998-11-16

231-5343-1998
0680-02-211

1 (3)

Enligt sändlista

Ändring av föreskrifter för naturreservatet Taberg, Jönköpings kommun

LÄNSSTYRELSENS AVGÖRANDE

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 8 § naturvårdslagen (1964:822) att det inom naturreservatet Taberg är förbjudet att:

- bedriva gruvbrytning eller utföra provbrytning.
- utan Länsstyrelsens tillstånd bedriva skrotning i gruvgångar.

Länsstyrelsen beslutar samtidigt att upphäva föreskriften enligt Länsstyrelsens beslut 1985-10-25, dnr 11.1211-2749-80, om förbud att utan Länsstyrelsens tillstånd bedriva gruvbrytning eller utföra provbrytning.

BAKGRUND

Naturreservatet Taberg bildades den 25 oktober 1985. Syftet med reservatet är att skydda områdets rika växt- och djurliv och dess värde för friluftslivet.

Berget består till stora delar av magnetitolivin, en mineral innehållande bl.a. järn och vanadin. På berget finns lämningar som tyder på en järnmalms-hantering sedan en lång tid tillbaka, kanske från 1400-talet. Den senaste brytningen upphörde 1955. Naturskyddsföreningen förvärvade 1986 samtliga aktier i Smålands Taberg AB och fick då rätten till gruvdrift på berget. De s.k. utmål som berör mineralfyndigheterna på Taberg gäller till och med den 31 december 1999. Syftet med Naturskyddsföreningens förvärv var bl.a. att undanröja risken för gruvbrytning.

Länsstyrelsen har den 15 augusti 1998 förelagt AB Smålands Taberg i Taberg och Naturskyddsföreningen i Stockholm att, om de så önskar, framställa erinran mot ett förslag om ändrade föreskrifter för naturreservatet Taberg. Kopia för kännedom och tillfälle till yttrande skickades till Bergmästarämbetet (numera Bergsstaten), Naturvårdsverket samt till Jönköpings kommuns tekniska kontor. Både AB Smålands Taberg och Naturskyddsföreningen tillstyrker Länsstyrelsens förslag om ändring men framhåller en önskan om att föreskriftsändringen ej skall förhindra normalt underhåll av gruvgångarna i syfte att upprätthålla en guidningsverksamhet i gruvan. Bergmästaren avstyrker den föreslagna föreskriften. Bergmästaren motiverar sitt avstyrkande bl.a. med hänvisning till 2 kap. 7 § första stycket lagen om hushållning med naturresurser m.m. (1987:12, NRL) enligt vilken områden som innehåller värdefulla ämnen och material så

1998-11-16

231-5343-1998
0680-02-211

långt möjligt skall skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra utvinningen av dessa.

MOTIVERING

Naturreservatet Taberg omfattas av ett område som är klassat som riksintresse för naturvård (Taberg, NF 22). Enligt 2 kap. 6 § andra stycket NRL skall områden som är av riksintresse för naturvården, kulturminnesvården eller friluftslivet skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- eller kulturmiljövården. Naturreservatet har på grund av sitt läge och de höga naturvärdena även ett stort värde för friluftslivet. Enligt 2 kap. 6 § första stycket NRL skall behovet av områden för friluftsliv i närheten av tätorter särskilt beaktas. Såsom Bergmästaren angett framgår av 2 kap. 7 § första stycket NRL att områden som innehåller värdefulla ämnen eller material skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra utvinningen av dessa. Naturreservatet Taberg utgör ett sådant område.

Naturreservatet Taberg utgör således enligt vad som framgår ovan riksintresse för naturvården och har därmed enligt NRL ett starkare skyddsintresse än vad skyddet för mineralutvinningen inom reservatet har.

Gruvbrytning inom reservatet skulle enligt Länsstyrelsens mening påtagligt skada naturmiljön inom reservatet.

Med hänsyn till det anförda finner Länsstyrelsen det motiverat att ändra gällande föreskrifter på det sätt som framgår ovan under Länsstyrelsens avgörande. Länsstyrelsen noterar i detta sammanhang att innehavaren av gruvrättigheterna, som framgår ovan, tillstyrker ett förbud mot gruvbrytning.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Detta beslut kan överklagas hos regeringen (Miljödepartementet) genom skrivelse till Länsstyrelsen - se bilaga (formulär 7).

I den slutliga handläggningen av detta ärende, i vilket landshövding Birgit Friggebo har beslutat och byrådirektör Fredrik Lundin varit föredragande, har även länsråd Bo Landholm, länsassessor Göran Kjell och naturvårdsdirektör Johan Uhr deltagit.

Birgit Friggebo

FL

Fredrik Lundin